

Сергій Опанасюк

студент гр. ПОФГм-21,

Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль

Дмитро Клімов

студент гр. ПОФГм-21,

Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль

КРЕДИТНА ПОВЕДІНКА УКРАЇНЦІВ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ: АНАЛІТИЧНИЙ АСПЕКТ

Дослідження фахівців у сфері кредитування фізичних осіб в Україні засвідчили, що після початку повномасштабного російського вторгнення українці почали брати значно більше кредитів, ніж у довоєнний період. Причому серед кредиторів лідируючі позиції посідають банки, ломбарди та фінансові організації, що надають мікрокредити населенню.

Таку ситуацію, безперечно, можна пояснити погіршенням фінансового стану значної частини вітчизняних домогосподарств внаслідок втрати ними постійного місця роботи, руйнування або ж знищення їхнього житла. Однак нерідко наші співвітчизники, намагаючись отримати «легкі» гроші, долучаються до низки шахрайських схем, демонструючи при цьому цілком ірраціональну фінансову поведінку. Тож ми абсолютно переконані, що при дослідженні кредитної поведінки населення слід послуговуватися надбанням теорії поведінкових фінансів, яка «поєднує поведінкові та когнітивні теорії з традиційним підходом до фінансів, пояснюють мотиви та чинники прийняття людьми нерациональних фінансових рішень» [2, с. 16-17]. Відтак слушним вважаємо твердження про те, що «форми і шляхи вирішення проблеми адаптації людини до економічного середовища, в якому вона живе, слід шукати як поза самим індивідом, так і всередині людської особистості» [2, с. 17].

При цьому варто наголосити, що все ж таки, попри складні соціально-економічні та військово-політичні реалії, «вітчизняні домогосподарства, незважаючи на певні труднощі, намагаються поводитися раціонально» [7, с. 363]. Одна кредитна складова фінансової поведінки українців продовжує залишатися не надто оптимальною і не завжди раціональною. То ж охарактеризуємо її більш детально у розрізі основних кредиторів.

Так, «станом на початок 2025 року в банківській системі України обсяг кредитів фізичних осіб становив 295,6 млрд грн. За 2024 рік в порівнянні з 2023 роком він зріс на 54,7 млрд грн (22,7%). Обсяг непрацюючих кредитів зменшився на 10,9 млрд грн (19,2%)» [6]. Причому «у структурі банківського кредитного портфеля фізосіб найбільша частка припадає на споживчі кредити – 76,52%. На другому місці – кредити на придбання, будівництво або реконструкцію нерухомості – 12,7%. Кредити фізичним особам-підприємцям (ФОП) становлять 5,98%, кредити на придбання транспорту – 4,79%» [6].

Стосовно ломбардів зазначимо, що «за 3 квартали 2024 року ломбардами було надано понад 1 млн фінансових кредитів на загальну суму 3,13 млрд грн.

Показник за аналогічний період 2023 року був значно вищим — 4,7 млн наданих фінансових кредитів на 10,2 млрд грн. А в цілому за 2023 рік ломбарди видали 5,7 млн кредитів на суму в 12,1 млрд грн» [5]. ТОП-20 найбільших ломбардів України подано у табл. 1.

Таблиця 1

ТОП-20 ломбардів України за сумою доходу за 9 місяців 2024 року [5]

Назва юрособи	Сукупний дохід, млн грн	Кількість філій
ТОВ "АЙ ЛОМБАРД"	382,6	101
ПТ "ТОВ "КЛИМКО" І КОМПАНІЯ "ЛОМБАРД КАПІТАЛ"	292,0	189
ПТ "ЛОМБАРД "ПЕРШИЙ" ТОВ "МІКРОФІНАНС" І КОМПАНІЯ"	252,4	286
ПТ "ЛОМБАРД № 1" ТОВ "КОНТРАКТ - ГРУП" І КОМПАНІЯ"	249,8	228
ТОВ "ЛОМБАРД "КРЕДИТ УКРЕЙН"	239,2	77
ТОВ "ЛОМБАРД "Є ГРОШІ"	215,1	100
ПТ "ЛОМБАРД ДОНКРЕДИТ ТОВ "ІНТЕР-РІЕЛТІ" І КОМПАНІЯ"	203,6	0
ТОВ "ЛОМБАРД "ДІМ МІКРОФІНАНС"	193,3	71
ПТ "ЛОМБАРД ПАРУС" ТОВ "ГЛОБАЛ ФРАНЧАЙЗІНГ" І КОМПАНІЯ"	132,4	102
ПТ "ПП "ЕРА-ДОН" І КОМПАНІЯ "ВАШ ЛОМБАРД"	113,4	106
ПТ "ЕВ.РО.ЛОМБАРД "ЕВ.РО.ФІНАНСИ ЛТД І КОМПАНІЯ"	78,2	132
ПТ "ЛОМБАРД "ЗОЛОТА СКРИНЯ" ЩЕРБАЦЬКИЙ І КОМПАНІЯ"	71,4	39
ПТ "ЛОМБАРД САКУРА" КАЧАНОВА А.В. І КОМПАНІЯ"	45,0	30
ПТ "ЛОМБАРД "УМКВ ПОЛОВІЧЕНКО І КОМПАНІЯ"	44,9	91
ПТ "ЛОМБАРД "ГАРАНТ" "ІМПЕРІАЛ" БАТУРА Р.В. І КОМПАНІЯ"	39,9	19
ПТ "ЛОМБАРД "9999" СІРЕНКО Ю.С. І КОМПАНІЯ"	37,1	76
ПТ "ЛОМБАРД ПАРУС ПЛЮС" ТОВ "ПАНОРАМА" І КОМПАНІЯ"	36,5	15
ПТ "ЛОМБАРД "КРЕДИТИ ПІД ЗАСТАВУ" ТОВ "ФІННОВА" ТА КОМПАНІЯ	29,6	67
ПТ "ЛОМБАРД "СМАРТ" ТОВ "ШВЕДІНВЕСТ" І КОМПАНІЯ"	28,9	86
ПТ "ЛОМБАРД "ТОП" "ІМПЕРІАЛ" АКСЕНТЬЄВ О.О. І КОМПАНІЯ"	24,4	16

Стосовно отриманих українцями мікрокредитів варто акцентувати, що у 2024 році наші співгромадяни оформили понад 8,3 млн мікрокредитів (рис. 1) на суму близько 52 млрд грн, що на чверть більше порівняно із попереднім роком (хоча кількість мікрокредитів при цьому майже не змінилася).

Цікавим є і той факт, що вітчизняні фінансові організації у 2024 році в середньому видавали 693 тис. мікрокредитів за місяць. Однак така тенденція не була рівномірною: пік взяття українцями позик припав на третій квартал (майже 730 тис. мікрокредитів на місяць), а ось наприкінці року наші співвітчизники стали позичати уже значно менше (біля 690 тис. мікрокредитів на місяць).

Рис. 1. Динаміка кількості мікрокредитів, виданих українцям у 2020-2024 роках [1]

Важливо також акцентувати, що у 2024 році зросла і середня сума мікрокредиту: з 4926 грн у 2023 році до 6217 грн у 2024 році (рис. 2), тобто на 26%.

Рис. 2. Динаміка середньої суми мікрокредитів, виданих українцям у 2020-2024 роках [1]

Проте зростаючий тренд отримання українцями мікрокредитів від вітчизняних фінансових організацій, в кінцевому результаті, призвів і до зростання їхньої заборгованості перед цими інституціями. Зокрема, «за перші три квартали заборгованість за мікрокредитами подвоїлась: з 9,3 млрд грн зросла до 18,47 млрд грн. Під кінець року борг поменшав на 2,7 млрд грн. Втім загальну картину це покращити не допомогло: борг перед МФО на початок поточного року складає 15,77 млрд грн. Це у 1,7 раза або на 6,47 млрд грн більше, ніж на початку 2024-го» [1] (рис. 3).

Рис. 3. Динаміка заборгованості українців за мікрокредитами у 2020-2024 роках [1]

Тож можемо стверджувати, що у нинішніх складних реаліях нашим співгромадянам слід поводитися більш прагматично і раціонально, намагаючись зменшити залежність від таких, здавалося б, «легкодоступних» і зовні мовби «привабливих» кредитів, які пропонують численні фінансові установи різного

штибу. Натомість варто зосередитися на можливостях отримання додаткових заробітків, навіть (а, можливо й, тим паче) у складних умовах воєнного часу, позаяк вважаємо, що «інвестиційний потенціал вітчизняних домогосподарств все ще залишається великим, і його потрібно якнайефективніше використати в сучасних умовах» [4, с. 200]. І хоча «фінансовий ринок України упродовж останнього часу розвивається досить нерівномірно, демонструючи як позитивні, так і негативні тенденції практично у всіх його сегментах» [3, с. 67], переконані, що можливості для отримання додаткових доходів є (скажімо, це можуть бути вкладення коштів у облігації внутрішньої державної позики чи військові облігації), які є доволі надійними і доступними для пересічних громадян в сучасних умовах.

Список використаних джерел:

1. В 1,7 рази зросли борги українців по мікрокредитах. <https://opendatabot.ua/analytics/mfo-2024>
2. Кізима Т. Поведінкові фінанси у концепціях класичної та інституціональної теорій. *Світ фінансів*. 2013. Вип. 3. С. 7-18.
3. Кізима Т. О., Луцишин О. О. Аналітичний огляд інфраструктури фінансового ринку України: інституційний аспект. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія: Економіка. 2016. Вип. 2. С. 62-68. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/14566>
4. Кізима Т. О. Заощадження домашніх господарств: сутнісно-теоретичні та класифікаційні аспекти. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2010. Вип. 10 (113). С. 200-206.
5. Ломбарди в Україні: мільярдні доходи та активи попри зменшення ринку втричі. <https://youcontrol.com.ua/data-research/lombardy-v-ukrayini-miliardni-dokhody-ta-aktyvy-popry-zmenshennia-rynku-vtrychi/>
6. Українці беруть більше кредитів, аніж до війни: їхня частка може зростати й надалі – дослідження. URL: <https://mind.ua/news/20285574-ukrayinci-berut-bilshe-kreditiv-anizh-do-vijni-yihnya-chastka-mozhe-zrostaty-j-nadali-doslidzhennya>
7. Фінанси: підручник [С. І. Юрій, В. М. Федосов, Л. М. Алексеєнко та ін.] / за ред. С. І. Юрія, В. М. Федосова. К.: Знання, 2008. 611 с.